

DOS MÚSICHS CINCHCENTISTES CATALANS, CANTORS D'AUSIAS MARCH, per FELIP PEDRELL.

INVITATS anys enrera per l'Excma. Diputació Provincial de Barcelona a informar sobre 'l mèrit de la Biblioteca de Música de D. Joan Carreras Dagas, avuy propietat de l'esmentada Corporació, vàrem avençar en l'informe que 'l valió fons de llibres, còdex y manuscrits que formaven la Biblioteca susdita 'ns reservava agradoses sorpreses de tot genre. En aquell fons de llibres hi havia la base de reintegració de l'antiga art musical del Principat Català, tot un *corpus* de doctrines teòriques de nostres tractadistes, obres pràctiques litúrgiques y d'art profana, etc., etc., y, a més, les principals obres aixís teòriques y pràctiques d'autors estrangers que formen la documentació del desenrotllament històrich que ha tingut l'art en els països d'Europa. Hi havia quelcom més que la base de reintegració d'aquella antiga art nostra tan ignorada : y ara que tenim entre mans tot aquell bé de Deu de llibres impresos y manuscrits de tota mena, aquelles sorpreses s'han convertit en realitats, en fets històrichs que han de rebre conculcació pròxima y genèrica.

Sense més preàmbuls, heusen aquí de realitats y de fets ben sorprenents. Sabíem que Espanya tenia impremtes de música, que les tingueren els estampadors dels tractats de *vihuela* de Lluís Milan (1535), Lluís de Narváez (1538), Anfós de Mudarra (1546), etc, els Montedoca, els Pisador, els Sánchez, els Pere Patricio, els Mateu Flandro, etc. Sabíem que a més de llibres de notació xifrada, els més abundants, publicaven coleccions de composicions polifòniques religioses, com, per exemple, l'*Agenda defunctorum* de l'extremeny Juan Vázquez (Montedoca, Sevilla, 1556), una antologia d'obres de Victoria (Mateu Flandro, Madrid, 1600), y d'altres. Però ni Nicolau Antonio, ni Fétis, ni Brunet, ni nostre Torres Amat, ni 'l mateix Salvà, ni cap dels biògrafs y bibliògrafs musicals coneguts, ens pogueren dir que aquí, en nostra terra, existia, en tan llunyana data, una tipografia musical que, com es de suposar, trobaria públich y no hi ha que dir si conreadors del genre de música madrigalesca (que tampoch en sabíem res d'això), puix se donava 'l gust de publicar coleccions que podien competir ab les famoses que sortien llavors de les oficines dels estampadors Valerius et Aloisius Doricorum, de Roma, Antoni Gardano, Sala, Amadino (Ricart), Scotto (Jeróni), de Venecia..... Y tot de sobte aparegué en el fons Carreras la part d'*Altus* d'una colecció madrigalesca intitulada *Odarum* (*quas vul-go Ma-*

*drigales appella- / mus) diversis linguis decantatarum Har- / monica, nova & excellenti modulatione / compositarum..... / Petro Albercio Vila Canonico / Barcinonensi auctore / Barcinone. / In ædibus Jacobi Cortey / anno M.D.LXI. ¡Una col·lecció de Madrigals d'en Vila, d'aquell Pere Albert Vila de qui 's deyen coses tan sorprenents en el Llibre de coses assenyalades, y una col·lecció de composicions *diversis linguis decantatarum*, es a dir, en castellà, en català (sobre textos d'en Pere Seraff, Ausias March, entre altres autors), en francès y en italià! El fet era tan evident com extraordinari.*

Furonejant, poch temps després, per la Biblioteca de l'Escorial, seguint les indicacions d'un tal *Brivieu*, que 'ns donà 'l mestre Barbieri, gran ay-mador dels catalans, de llur música, que estimava com mereixia 'l valios fons musical reunit per Carreras y de qual autor (de *Brivieu*, com ell deya trabucant el cognom) traduí per curiositat uns *Goigs*, aparegué ab gran sorpresa de nostra part una altre col·lecció de *Madrigales*, impresa per un estampador establert a Barcelona, intitulada : *De los Madrigales del muy Reverendo Joan Brudieu / Maestro de la Santa / Iglesia de la Seo de Urgel / a cuatro voces / dirigidos al Serenissimo Carolo Emanuele Duque de Savoya, Principe del Piamonte... / Con licencia y Privilegio / impreso en Barcelona en casa de Hubert Gotard, cerca de la cárcel / Anno 1585. ¡Un nou estampador de música y una altre col·lecció de Madrigals també *diversis linguis decantatarum*, com la d'en Vila, es a dir, en català (ab textos d'Ausias March, també) y en castellà.....*

No gayre més tart, de la Colegiata de Gandía 'ns enviaren una col·lecció de *Motets* de Nicasi Zorita, mestre de la Catedral de Tarragona, impresa a Barcelona *apud Hubertum Gotardum, 1584*, això es, pel mateix estampador de la col·lecció de *Madrigales* d'en Brudieu, estampador, com se veu, per partida doble, y de quals oficines havien sortit ja dugues col·leccions. La troballa no era gens ni mica despreciable. Y, preocupats, y, més que preocupats, intrigats per l'aparició d'una literatura musical completament desconeguda, com era 'l *Madrigal* cinchcentista, vingué, sense ferse esperar gens, una nova troballa a posar esperons a la curiositat del bibliòfil y a l'entusiasme del compositor que 's trobava confós d'admiració devant d'un nou món de l'art de la patria. L'aparició sobtada d'una senzilla part de *Baix* d'una nova col·lecció, ens bastà per fonamentar la base de reintegració que hem dedicat als autors de la tal col·lecció en nostre estudi *Músichs Vells de la Terra* (publicat primerament en el *Butlletí del Orfeó Català*, abuy imprimintse en llibre a part ab doble text català y francès). Aquesta part de *Baix* (completada després per les parts de *Cantus*, *Altus* y *Tenor* y a més per una doble copia manuscrita que 's feu sobre l'original imprès de la susdita col·lecció y que figura en la Biblioteca propietat de l'Excma. Diputació, per manament de la qual estem publicantne el catàlech científich biogràfich, bibliogràfich y

crítich), era un exemplar de composicions dels mestres Flecha, y dich així, en plural, per que 'ls Flecha són dos, oncle y nebot. S'intitulava l'exemplar: *Las Ensaladas de / Flecha, Maestro de Capilla que fué de / las Serenissimas Infantas de Castilla, recopiladas por F(ray) Matheo Flecha su sobrino.... impressas en la ciudad de Praga / en casa de Jorge Negrino año 1581.*

¿Què són les *Ensaladas*? Se donava antigament aquest nom a unes composicions en les que 's barrejaven diferents genres, religiós y profà; diferents idiomes, llatí, francès, italià, català, castellà, portuguès.....

En el clàssich *villancico* espanyol també 's confonen y barrejen aquests diferents genres, y entenem que Flecha les anomena *Ensaladas* seguint un precedent de forma literaria més italià potser que espanyol. El cas d'aquesta singular qualificació es aïllat, perquè en bibliografia general solament coneixem les *Ensaladas* del llibre del qual ens ocupem, les de Pere Albert Vila, Chacón, Carceres, que 's mencionen en el mateix o en les còpies existents abans indicades y algunes que apareixen, purament instrumentals, en les obres d'orgue d'Aguilera de Heredia (de fins del segle XVI) y qu' estarien escrites sens dubte sobre 'l tema d'alguna *ensalada*, perquè 'l genre fou polifònic *ab initio* y, com a tal, no tenia *text*.

El *vihuelista* Fuenllana, cech de naixement, que 'n transcrigué varies en son tractat de xifra pera aquell instrument, intitulat *Orphenica Lyra* (Sevilla, 1554, Montedoca) califica les *Ensaladas* de Flecha de «potage», y 'l nom es ben trobat, per que les *Ensaladas* són un tret genial d'humorisme, ont campeja com qualitat dominant una candidesa infantil, unida a certa picaresca intenció, exposada en una petita acció gayre be sempre dialogada, destinada generalment a celebrar la Nit de Nadal en palaus de reys o de magnats principals, y en la que l'element còmic, picaresch, sempre intencionat, sobressurt de l'aplicació del cant popular, qu' es el bri, el *micasalis* que dona constantment relleu humorístich y pintoresch a les composicions, que resultaven, en una paraula, verdaders *Madrigals còmichs*.

Mes l'ingerencia del cant popular, en l'abundor ab que s'aplica a les *Ensaladas*, encara que es molt important pera la reconstitució del mateix element de tan primordial interès, no es lo que dóna valor ètnich inapreciable a aquestes composicions. La sospita de que 'ls variats incidents de la acció poguessen mimarse, *faciendo escarnio*, representarse, en fi, dóna altíssim valor a lestals *Ensaladas*, en les quals tindríem un gloriós *pendant* català de la *commedia musicale* italiana d'Orazio Vecchi (1551-1605) pera refer l'història dels orígens del teatre líric a Europa. La tentativa de combinació de la música ab lo drama, prenent com a tipu, per exemple, l'*Anfi-parnasso* (Mòdena, 1594) d'Orazio Vecchi, es a dir, els dialogats de l'acció que 's cantaven en estil de madrigal per un chor a quatre o més parts vocals, per que, no existint l'*assolo* vocal, mimava 'l cant un dels cantors madrigalis-

tes, fan pensar en que aixís mateix pogués executar-se mimant y representant l'acció de les *Ensaladas*, que, pel cas, era tan moguda, tan accidentada y tan plena de *vis comica* com *La Viuda*, *La Bomba* d'en Flecha o el *Bon jorn* d'en Vila. Com a hipòtesi presentem el fet, mes com a hipòtesi que obliga a reflexionarhi una bona estona.

Però tornem enrera. Els *Madrigals* de Vila y de Brudieu solíciten nostra atenció pera dir quelcom més de lo qu' ara exposarem, puix mereixia tractarse apart volguent esbrinar el caràcter y tendències particulars de nostres músichs cinhcentistes. Es veritablement agradós «buscar en les fonts d'ensenyança del passat més llunyà 'ls elements que ara s'han tornat a trobar, fonentse y tornant a ésser el tot unit que foren, així en llur fusió ab la poesia com ab el *rhythmus*, així en la cançó com en la dança». Això escribíem en nostre estudi sobre la *Cançó Popular Catalana*, y citem aquestes mateixes paraules pera repetir ab més plè convenciment lo que allí avençàvem: que l'adaptació del cant popular a la polifonia vocal es lo que dóna caràcter a nostra música catalana, y que aquesta tendència forma la personalitat dels Vila, els Flecha, els Brudieu, els Joan Pau Pujol, etc., quals obres coneixem bé y a fons, y per que les coneixem ens donen autoritat y convicció pera afirmar lo que afirmem.

Els *Madrigals* de la colecció d'en Vila *diversis linguis decantatarum*, com els subtitula llur autor, ja hem dit que són ab text català, castellà, francès y italià. Pera escullir els textos de ses composicions mostra en Vila gustos tan eclèctichs qu' en sa colecció n'hi ha de ben variats: de nostre Pere Serafí, del romancer general espanyol, de Garcilaso, de Jordi Manrique (l'obligat *Recuerde el alma dormida*, l'obsessió de tots els madrigalistes y *vihuelistes* de l'època), y, lo que val més, passantne d'altres per alt, hi ha en son preciós recull quatre madrigals inspirats en textos de l'immortal y fecond Ausias March. Heus aquí 'l comencement de les estrofes: *A tot hom dich lo que confes a Deu*, p. xx; *Lo mal que no publich es una llima*, p. XLVIII; *Si 'l fort castell gent d'armes lo costreny*, p. LXIX; *Si 'm demanau lo greu turment que pas*, p. LXXIII. De la música d'aquests madrigals no es ara l'ocasió de parlarne.

¿Y qui era l'altre madrigalista, també cantor d'Ausias March? ¿Qui era aquest *montañés*, com ell mateix s'anomena? ¿Qui era, en fi, Brudieu? Grandiosa y senzillament era un *geniàs músich*, que, encastellat en les montanyes de la Seu d'Urgell, sabia música «porque le cafa más cerca la origen» de la seva Art de gran, Art de privilegiat, Art de quant produía de més sublim el sigle xvi.

Són cinch els madrigals ab text català continguts en el llibre d'En Bru-

dieu, y 'ls textos del primer, según (*Tornada*) y quart pertanyen també a Ausias March. En la part de les obres del valerós cavaller valencià intitulada *Estramps*, anà a cercar Brudieu el text poètic de son primer madrigal. Dues estrofes li foren suficients; la primera :

Fantasiant amor a mi descobre.....

y la tercera :

Si fos amor sustancia rahonable.....

La *Tornada* dels *Estramps*,

Lir entre cars, lo meu voler se temprà.....

fou escullida pera text del madrigal que segueix a aquell, si atenem al número d'orde, però que forma un tot complet, unida la *Tornada* a les estrofes esmentades.

Dels *Cants d'Amor* va treure Brudieu el text pera un altre madrigal. Aprofita l'última estrofa del Cant XXIV :

Ma voluntat ab la rahó s'envolpa...

y termina la composició ab la *Tornada* :

*Plena de seny, donaume una crosta
del vostre pa, que 'm lleva l'amargor.....*

A Luca Marenzio, l'idealista compositor de *madrigali*, l'anomenaven admirativament sos contemporanis nacionals, *il piú bel cigno d'Italia*. Si a Luca Marenzio (1550? - 1599) el qualificaren aixís, ¿quin nom semblant podríem donar a nostre Brudieu, recordant qu'en 1585 publicava els *madrigales*, el mateix any que Marenzio publicava 'ls seus, y que Brudieu moría en 1591... quin nom semblant podríem donar a nostre Brudieu, sinó 'l mateix de *abajado del cielo* que ell emplea (en la *Dedicatoria* de l'obra al Duch de Saboya) pera calificar totes les Arts y, per sobre de totes, la Música? Caldria glosar lo que diu ell mateix en la susdita *Dedicatoria*, que «la origen de la Música», el concepte que tenia d'ella y la superior inspiració ab que elevava aquest concepte, «le cafa de más cerca», no per que «estuviese retirado en el monte», sinó per que qui escrigué la música d'aquests *madrigales* podia dir ab orgull y ab veu alta, pera que 'l sentís tota l'Europa : «Los que vivís en el llano y en el camino real, tenéis vuestros iguales en los que estamos encastillados en los montes», y Brudieu era un d'ells entre 'ls més grans.

Vila y Brudieu han d'anomenarse ab orgull d'aquí endevant «els músichs cantors d'Ausias March». Allà en llunyana època preludiaren la fusió de la poesia y de la música, aprenent a parlar la llengua general de la música que viu en la *propia* y aquesta en la de tots, sense que la *propia* deixés

d'ésser nostra fentla universal y humana. Mercés a ells y a llurs clarividències, els elements primitius y originaris «s'han tornat a trobar, fonentse y tornant a ésser el tot unit que foren, així en la fusió ab la poesia com ab el *rhythmus*, així en la cançó com en la dança».

Mes ja es hora de terminar. Possem tot aquest bé de Deu de documentació musical catalana (un altre día parlarem d'altre documentació general) en edicions originals existents en el riquíssim fons musical adquirit per l'Excma. Diputació de Barcelona; y les edicions originals que 'ns falten les reconstituïrem per mig de reproduccions completes fotogràfiques. Gran part d'aquesta documentació musical cinchcentista ha entrat ja en el repertori de l'*Orfeó Català* (1), que així com ha popularisat l'hermós madrigal d'en Brudieu, *Les sagetes que amor tira*, així prepara, ab estudi qu' es obra d'amor a la patria, els madrigals dels dos cantors sublimes d'Ausias March, les *Ensaladas* de Flecha, les preuades composicions polifòniques de Joan Pau Pujol... tota la lira catalana cinchcentista, que 'ns *dóna carta de naturalesa en la vida de l'Art general*, per que portem al sublim concert un accent nostre, l'accent d'un poble que treballa y canta.

(1) Una altra gran part n'entrarà en les reproduccions de tota mena qu'enriquiran el *Catàlech de la Biblioteca Musical de la Diputació de Barcelona*, del qual s'està acabant l'impressió del primer volum, a fi y efecte d'instituir-la públicament, com es el desig patriòtic de l'esmentada Corporació y de son digne President, tan amants de la cultura artística.